

Bağır Seyidzadə - jurnalist, diplomat, nazir və tərcüməçi ömrü yaşayan insan

Jurnalist, diplomat, nazir, tərcüməçi, vətənpərvər və xeyirxah insan, gözəl övlad, qayğı-keşər və ata... Cəmi 56 il ömür sürmüş Bağır Seyidzadə yaddaşlarda belə qalıb. AZƏRTAC Azərbaycanın tanınmış ictimai xadimi, Əməkdar mədəniyyət işçisi Bağır Seyidzadənin doğum günündə onun həyat və fəaliyyətinin bəzi məqamlarına nəzər salır.

Bağır Mirqasım oğlu Seyidzadə 1912-ci il avqustun 9-da qədim Azərbaycan şəhəri İrəvanda dünyaya göz açıb. 1918-ci ildə İrəvanda millətlərarası münasibət kəskinləşdiyi üçün Mirqasım ailəsini Tiflisə köçürüb.

B.Seyidzadənin qızı Dilərə xanımın xatirələrindən: "Onlar 1918-ci ildə İrəvandan köçəndə atamın əmisi Mirəli artıq vəfat etmişdi. O, səfərdən qayıdarkən Qarsda dünyasını dəyişmiş və orada dəfn olunmuşdu. Babam Mirqasım həm özünün, həm də qardaşının ailəsini götürüb Tiflisə gəlmişdi. Yeri gəlmişkən, mən atamın əmisi Mirəlinin Türkiyədə məzarını axtarıb tapdım. Buna Türkiyəyə səfər zamanı ulu öndər Heydər Əliyevin sayəsində nail oldum".

Mirqasım kişi ticarətini davam etdirir, qazandığı pullarla uşaqlarına mükəmməl təhsil verir. Bağır rus və fransız dillərini Tiflisdə öyrənmişdi.

1924-cü ildə Mirqasım kişinin ömür-gün yoldaşı Xədicə xanım vəfat edir və onu Tiflisdəki müsəlman qəbiristanlığında dəfn edirlər. On iki yaşlı Bağır tez-tez qəbiristanlığa gedirdi. Fikirləşirdi ki, bəlkə möcüzə baş verər, anası əbədiyyət yuxusundan ayılar və özünü qəbiristanlıqda tək görüb qorxar. Oğlunun iztirablarını görən Mirqasım kişi ailəsini Tiflisdən uzaq bir məkana köçürməyi qərara alır.

1925-ci ildə ailə Bakıya köçür. Bu o dövr idi ki, Azərbaycanı müstəqil görmək istəyən Hüseyin Cavid, Əhməd Cavad, bir qədər sonra onlara qoşulan Mikayıl Müşfiq, Almas İldırım Bakıda yazıb-yaradırdılar. Bağır Seyidzadə Tağiyyəvin fabrikində işə düzəlir və təhsilini fəhlə fakültəsində davam etdirir. Şəhərdəki ictimai-siyasi ab-havanı tezliklə dərk etsə də, nə evdəkilərə, nə də ətrafdakilərə kimlərə rəğbət bəslədiyini bildirmir. Lakin illər ötdükdən sonra Moskvada aspiranturada oxuyan sevimli qızı Dilərəyə deyəcəkdiki: "Qızım, əgər sən nə vaxtsa Azərbaycan tarixinin ən şərəfli və vacib dövrünə əsər həsr etsən, mütləq o dövrün mətbuatına diqqət yetir, ələlxüsus da "Füyuzat" jurnalına". Deməli, üreyindəki rəğbəti füyuzatçılara imiş.

Gənc Bağır 1930-cu ildə fəhlə fakültəsini bitirdikdən sonra bir neçə ay "Kəndli" qəzetinin redaksiyasında korrektor işləyir. 1936-cı ildə isə Azərbaycan Sənaye İnstitutunun məzunu olaraq "Gənc işçi" qəzetinə redaktor təyin edilir. Repressiya illərində hər dəfə bu tufanın apardığı adamların adlarını eşidəndə ürəyi qana dönürdü. Çünki onların çoxunu şəxsən tanıyırdı. İkinci Dünya müharibəsinin başlanması Kremli Bakını türkçülük əhval-ruhiyyəsinin daşıyıcısı olan azərbaycanlılardan təmizləmək siyasətini dayandırmaya məcbur etdi. Beləliklə, Bağır Seyidzadənin və onun kimi minlərlə vətənpərvər azərbaycanlının canı repressiyadan qurtardı.

Professor Dilərə Seyidzadənin xatirələrindən: "O vaxt belə bir qayda vardı - kim qəzetə rəhbərlik edirdisə, sonra respublika komsomolu Mərkəzi Komitəsinin ideologiya üzrə katibi seçilirdi. Beləliklə, atam respublika komsomolu Mərkəzi Komitəsinin ideologiya üzrə katibi seçildi və 1941-ci ildə Əziz Əliyevin başçılıq etdiyi azərbaycanlılardan ibarət böyük bir qrupla İrana getdi". Bağır Seyidzadə İrana yola düşən gün - sentyabrın 15-də atası Mirqasım kişi infarktdan keçir. Övladı Bağırın isə bundan xəbəri olmur. Qeys xanım qayınatası vəfat etdiyi üçün ərinə qaytarmaq xahişi ilə Mərkəzi Komitəyə müraciət etsə də, bir nəticə hasil olmur. Mərkəzi Komitə Mirqasım kişinin dəfnini təşkil etməklə vəzifəsinə bitmiş hesab edir. Vaxtilə hər gün anasının qəbrini ziyarət edən Bağır uzun illər atasının məzarına baş çəkə bilmir.

Görkəmli ictimai, siyasi və dövlət xadimi Əziz Əliyev İranda işləmək üçün diplomatlar hazırlanılması məqsədilə kadr seçəndə nəzakətli davranışı, hər kəslə ünsiyyət qurmaq bacarığı ilə başqalarından fərqlənən Bağır Seyidzadənin üzərində dayanır və onu Moskvaya SSRİ Xarici İşlər Nazirliyindəki Ali Diplomatıya Məktəbinin altı aylıq kursuna göndərir. Moskvada fars dilini mükəmməl öyrənən və təhsilini fərqlənmiş diplomu ilə bitirən Bağır Seyidzadə 1944-cü ildə SSRİ diplomatı kimi İrana göndərilir. Yazıçı Qılman İlkinin xatirələrindən: "Biz Təbrizdə Mirzə İbrahimovun rəhbərliyi altında ərəb əlifbası

ilə "Vətən yolunda" qəzetini nəşr edirdik. Bağır Seyidzadə isə oraya diplomatik işə göndərilmişdi. Biz tez-tez görüşürdük. Ya biz onun yanına gedirdik, ya da o özü Təbrizdə bizə baş çəkirdi. Öz işindən maraqla danışdı. Cənubi Azərbaycanda Milli Hökumətin qurulmasında onun böyük xidməti vardı. Hətta Milli Hökumət onu "21 Azər" medalına da layiq görmüşdü".

Bağır Seyidzadə həm də gözəl natiq idi. O, müharibə illərində Səməd Vurğunun rəhbərlik etdiyi bir qrup Azərbaycan ziyalıları ilə birlikdə Novorossiysk cəbhəsində 416-cı, 77-ci və 223-cü diviziyalarda olmuşdu. Həmçinin Səməd Vurğunla birlikdə Tiflisdə vətənpərvərlik mitinqində iştirak etmişdi.

İrandan sonra Moskva onu təcrübəli diplomat kimi Türkiyəyə göndərmək istəyir. Lakin Mirçəfər Bağırov onun Bakıda qalmasına nail olur və 1949-cu ildə Bağır Seyidzadəni kinematografiya naziri təyin edir. O, kinematografiyada olan problemlərin aradan qaldırılması üçün böyük işlər görür. Həmin dövrdə çəkilmiş "Sovet Azərbaycanı" sənədli filmi Kann Beynəlxalq Kinofestivalında Azərbaycanın kino tarixində ilk dəfə olaraq xüsusi mükafata layiq görülür. "Xəzər neftçiləri haqqında dastan" və "Dənizi fəth edənlər" sənədli-bədii filmlərinə görə yaradıcı qrupun bir neçə üzvü sovet dövründə ən yüksək mükafatı - Lenin mükafatını alır. "Dənizi fəth edənlər" filmi həm də I Moskva kinofestivalında gümüş medalla mükafatlandırılır.

Bağır Seyidzadənin kinematografiya naziri kimi əldə etdiyi uğurlar onu Mirçəfər Bağırovun gözündə ucaldırdı. Lakin bədxahları da az deyildi. Onlar gecə-gündüz Mərkəzi Komitəyə böhtan dolu məktublar yazırdılar. M.Bağırov 1952-ci ilin fevralında Bağır Seyidzadəni vəzifəsindən azad etməyə məcbur olur. B.Seyidzadə Radioinformasiya Komitəsinə gələrək fars redaksiyasına işə götürülməsini xahiş edir. Onu nəinki işə götürür, hətta farsca birbaşa efiri də ona həvalə edirlər. 1953-cü ildə isə Bağır Seyidzadə Radioinformasiya Baş İdarəsində müavin vəzifəsinə irəli çəkilir. Çox keçmir ki, Mərkəzi Komitə ona Poliqrafiya və Nəşriyyat İdarəsini yaratmağı tapşırır. Bu idarə 1958-ci ildə Azərbaycan Mədəniyyət Nazirliyinə birləşdirildikdən sonra Bağır Seyidzadə nazir müavini təyin olunur.

Nazir müavini işləyərkən tərcümə ilə də məşğul olan Bağır Seyidzadə halal çörək pulu qazanan məmur idi. O, "Görkəmli adamların həyatı" silsiləsindən Natalya Muravyovanın "Viktor Hüqo", Leopold İnfeldin "Evarist Qalua", İohan Pestalotsinin "Seçilmiş pedaqoji əsərləri" kitablarını tərcümə etmişdi. Xalq yazıçısı Qılman İlkinin xatirələrindən: "Hamı bilirdi ki, onun bir dəqiqə də olsun boş vaxtı yox idi. Gecələr isə bədi tərcümə ilə məşğul olur, ailəsinin heç bir şeydə korluq çəkməsinə imkan vermirdi. Bu da həmkarlarında paxıllıq hissi doğururdu, onlar nəyin bahasına olursa-olsun ona zərbə vurmağa çalışırdılar. Nail oldular da. Onu işdən azad etdilər. İşdən azad edilməsi haqqında əmr çox gülməli səslənirdi..."

Azərbaycanın (indiki AZƏRTAC) baş redaktoru Azər Ələsgərov bu barədə yazırdı: "Bağır Seyidzadə nazir müavini işləyə-işləyə iki-üç kitab tərcümə edib onları nəşr etdirmişdi. Bu səbəbdən də belə bir məsələ qaldırılmışdı ki, o, tərcümə edərək filan qədər qonorar almışdır". Sonralar Mərkəzi Komitənin birinci katibi Vəli Axundov etiraf etmişdi ki, Bağır Seyidzadəni işdən əbəv yerə çıxarıb.

Bağır Seyidzadə hansı vəzifədə çalışırsa-çalışsın, yazıb-yaratmağa meyilli olub. Xatirələrindən aydın olur ki, Bağır Seyidzadə hələ məktəbdə oxuyarkən, eləcə də tələbə olarkən divar qəzeti çıxarırdı. Bəlkə də hələ o vaxt üreyindən jurnalist olmaq keçirdi.

Dilərə xanımın söylədiklərindən: "Atam AZƏRTAC-da direktor müavini vəzifəsinə 1963-cü ildə təyin olunmuşdu. Agentliyin rəhbəri Yefim Qurviç deyirdi ki, Bağır Seyidzadə tərcümənin pulemyotçusudur. Tərcümədə səlis və çevik idi. Atam agentlikdəki işindən, sözün əsl mənasında, zövq alırdı. Səhərə yaxın, saat 4-5-də evə qayıdanda daxilən işıq saçır. Gecələr ona zəng edən, daim nə isə soruşan cavablar çox xoşuna gəlirdi. Sübh tezdən ona edilən zənglərə görə mən narahatlıq keçirərdim, o isə deyirdi ki, bu zənglər çox mühüm məsələlərlə bağlıdır. Onu da deyim ki, həmin dövrün bir çox görkəmli jurnalistləri - İsrail Nəzərov, Xasay Vəzirov, Nəsir İmanquliyev atamla bir yerdə "Gənc işçi" qəzetində ilk addımlarını atmış, uzun illər birgə işləmiş, məslək dostu olmuş və sıx əməkdaşlıq etmişdilər. Cəmil Əlibəyov həmişə deyirdi ki, Bağır Seyidzadə mənim müəllimimdir. Atamın nəzərində jurnalistika çox

məsuliyyət tələb edən bir peşə idi. Deyirdi ki, əsl jurnalist həm tarixçi, həm filosof, həm iqtisadçı, ən başlıcası isə insanpərvər olmalıdır. Atam xatirələrdə jurnalist və diplomat kimi qalıb. Vəzifə onun üçün önəmli deyildi. Hara göndərdilər, orada vicdanla işləyirdi. Həyatda qarşılaşdığı bütün çətinlikləri dəf etməkdə atama daim yazması, redaktə və tərcümə ilə məşğul olması kömək edirdi. Azad ruhlu insan idi. Çoxşaxəli fəaliyyətinə baxmayaraq, ömrünün axırınadək qəlbən jurnalist olaraq qaldı. O, Azərbaycan formda ömrünün son gününə qədər - 1968-ci il martın 24-dək işlədi".

Bağır Seyidzadə övladlarının tərbiyəsinə böyük əhəmiyyət verirdi. O, Pestalotsiyə istinadən deyirdi ki, uşaqlarda təbiətin verdiyi, anadangəlmə keyfiyyətləri inkişaf etdirmək, zor işlətməmək, öyüd-nəsihətsiz, hay-küysüz keçinmək lazımdır. Dilərə xanımın söylədiklərindən: "Atam bizi tez-tez kinoya aparırdı, oxuduğumuz kitablar haqqında soruşurdu. Valideynlərimiz bizi həm sevirdi, həm də bilik qazanmağımız üçün tələbkarlıq göstərirdilər. Ailə səni sevsə və sənin gözələnlə dünyaya baxır. Mənim uşaqlığımda xatirələri onunla bağlıdır ki, evimdə valideynlərim arasında böyük sevgi, səmimiyyət, uşaqların tərbiyəsində çox böyük birlik var idi. Atam həmişə deyirdi ki, mənim dayaqım mənim xanımdır".

Seyidzadələr ailəsində məhz belə idi...

Bağır Seyidzadənin jurnalist, diplomat, nazir, tərcüməçi ömrü yaşadığı dövrün mühitinə sığmayan dəyərli işləri özündə ehtiva edir.